

Милена М. МИЛИНКОВИЋ*

Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Сњежана Д. ФУРУНЦИЋ**

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“

БИБЛИОГРАФИЈА – АЛАТ ЗА ДИСЕМИНАЦИЈУ ИНФОРМАЦИЈА И ПРОМОЦИЈУ РЕЗУЛТАТА НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА

Апстракт: Циљ ове студије је да укаже на значај библиографије у научно-истраживачком поступку и дисеминацији научних резултата и да покаже да развој савремених информационих технологија и све развијенијих библиотечких информационих система ни у ком случају не умањују њену улогу. Већ напротив, ови системи су усавршили израду библиографских јединица и знатно олакшали креирање библиографија. Као студија случаја, која ће потврдити наведену хипотезу, биће приказана израда библиографије часописа *Zbornik radova*. Поред тога, биће представљене разноврсне информације о часопису, које су добијене увидом у библиографске јединице и пратеће регистре, а могу бити значајне за истраживаче и библиотекаре.

Кључне речи: библиографија, библиографски метод, класификациони метод, научно-истраживачки рад, библиотечко информациони системи.

УВОД

Према *Закону о науци и истраживањима* (Закон 49/2019) институција која се бави научно-истраживачком делатношћу може бити: научни институт, истраживачко-развојни институт и институт од националног значаја за Републику Србију. Да би ове институције могле да обављају научно-истраживачку делатност, између осталог, морају у свом саставу да имају научно-информативну документацију и библиотечко-информациони центар у складу са законом којим се уређује библиотечко-информациона делатност. Први овакав закон, који је донет након распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије је *Закон о библиотечкој делатности* из 1994 (Закон 34/1994). године. Овај Закон је библиотеке у оквиру научних институција сврстао међу специјалне библиотеке, без јасно прецизираних специфичности у погледу улоге, услуга, делатности и активности библиотека научно-истраживачких института.

У *Закону о библиотечко-информационој делатности* (Закон 53/2011, 78/2021), који је усвојен седамнаест година касније, библиотеке научно-истраживачких

* Научни сарадник, milenam@iaius.ac.rs

** Виши дипломирани библиотекара, furundzic@unilib.rs

институција представљају засебан тип библиотека у оквиру наведе типологије. Чланом 13 овог Закона библиотеке су према профилу корисника и садржају библиотечко-информационе грађе разврстане на следеће типове: национална библиотека, јавна библиотека, школска библиотека, високошколска библиотека, универзитетска библиотека, *библиотека научно-истраживачкој институцији и установе*, специјална библиотека, као и информациони центри при другим установама, организацијама или удружењима. Доношењем *Правилника о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности* (Правилник 39/2013), поред наведене примарне улоге, коју имају сви типови библиотека, да прикупљају, обрађују, истражују, чувају и дају на коришћење библиотечко-информациону грађу, јасно су дефинисани програм рада, услуге и активности библиотека научно-истраживачких института и установа. Таксативно су, у 16 наведених тачака, представљена задужења ових библиотека, а самим тим и задужења библиотекара чија је обавеза да побројане активности и спроводе.

По правилу, ово су библиотеке са једним запосленим библиотекарском што подразумева да целокупан радни процес зависи од једне особе. Будући да рад институтских библиотекара мора да буде у складу са мисијом, визијом и циљевима научних институција које су библиотеку и основале, неоспорно је да су запослени у овим библиотекама директно укључени у научно-истраживачки рад института о чему су исцрпно писале колегинице, библиотекарке Биљана Миленковић-Вуковић и Милица Шевкушић (Миленковић-Вуковић, Шевкушић 2016). Неке од значајних активности институтских библиотекара се огледају у промоцији резултата научног рада конкретног института, односно свих истраживача који су у њему запослени и пружању релевантних информација неопходних за будућа истраживања. Постоје различити облици дисеминације научних резултата и информација, односно указивања на то где, како и у ком облику су они доступни, а библиографија је један од најстаријих и у ту сврху често коришћених алата.

БИБЛИОГРАФИЈА - ДЕФИНИЦИЈА

Термин библиографија потиче од старогрчких речи *biblion* (књига) и *graphia* (писање). Као што и за многе друге термине постоји више тумачења и за овај појам постоји више различитих дефиниција.

У литератури се, спорадично, може наћи податак да се библиографија у англосаксонским земљама (Јокановић и др. 1984) дефинише као наука о књизи (Devine 1983) (Dildorakhan 2023) (Микић (ур.) 2006), односно, оног дела њеног учења, која се бави историјским и техничким карактеристикама писаних дела, а односи се на испитивање ауторства, откривања или потврде њеног порекла, датума објављивања, броја и редоследа страница и садржаја текста (Latt 2012). Знатно чешће библиографија се тумачи као листа чланака, књига и часописа о одређеној теми (Soegoto и др. 2022). У два различита издања Енциклопедије Лексикографског завода, у размаком од једанаест година, дате су две дефиниције библиографије. Према првој, под библиографијом се подразумева „попис штампаних или рукописних радова који се састављају у научне, информативне или трговачке сврхе“ (Enciklopedija 1966: 382), док је у каснијем издању формулација знатно проширена, па „библиографија означава пописе библиографски обрађене грађе, која обухвата различите фазе рада на

њеној изради: истраживање, прикупљање, идентифицирање, одабирање, описивање, класифицирање и сређивање тисканих или којом другом графичком техником умножених текстова“ (Šentija (ур.) 1977: 519). Крумел (Krummel 1984) наводи да су се у време ренесансе, у периоду око 1500. године, први пут појавили спискови публикација чији задатак је био сагледавање литературе, која је припадала одређеној тематској области, а да је у делу „Bibliographia Parisiana“, у XVII веку, први пут употребљен „назив библиографија у значењу пописа књига“ (Grubačić 1964: 25).

Међутим, овај термин се, према даљем Грубичићевом излагању, сада „употребљава више у значењу посебне научне дисциплине и практичне делатности на стручном библиотечком попису и обради публикација“ (Grubačić 1964: 25). Оба ова принципа библиографије, и научни и стручни, потврђена су и у Библиотекарском лексикону (Јокановић и др. 1984: 26) у ком је истакнуто да је библиографија наука којом је обухваћено класификовање и пописивање публикација и текстова намењених јавности. Овакав став поткрепљују и професорке Вранеш и Марковић у свом делу *Од рукописа до библиотеке* (Вранеш, Марковић 2008). Оне наводе да је библиографија научна грана која подразумева различита истраживања: спознавање, класификацију, организовање и описивање грађе у складу са унапред формулисаним принципима, критеријумима и циљевима израде. Као резултат описаног истраживачког процеса добија се списак литературе чија је структура уобличена у складу са дефинисаном темом и наменом. Поузданост, тачност и исцрпност података садржаних у библиографији, у знатној мери зависи од познавања теме, искуства, степена образовања, прилежности и обучености самог библиографа.

БИБЛИОГРАФИЈА – НАУКА СА СОПСТВЕНИМ НАУЧНИМ МЕТОДАМА

Библиографија је научна дисциплина „која не трпи импровизацију и пропусте“ (Ковачевић 2017: 38). „То је наука која има сопствене научне методе, библиографски и класификациони, и користи их у циљу систематизације људског знања и његових разноврсних продуката. Како своје научне методе уступа другим наукама, третирана је и као помоћна наука“ (Вранеш 2010: 15). Ово је уједно и потврда да прописана обавеза у *Закону о науци и истраживањима* (Закон 49/2019), према коме свака научно-истраживачка организација мора у свом саставу да има и библиотеку, није нужно зло које ове институције морају да поштују, већ је то место на коме почиње и на коме се завршава свака врста истраживања. Како би истраживачи утврдили корисност, поузданост и релевантност одређене литературе и информација које су у њој садржане, неопходно је да сагледају у којој мери и који аутор је писао о одређеној теми, које су то претпоставке, теорије и хипотезе које су до сада разматране, анализирани, доказане и усвојене, које су методе примењиване, какви су резултати добијени и шта је још остало неистражено. Да би истраживач започео било какво истраживање неопходно је да сагледа све чињенице о задатој теми и да о њој буде добро обавештен (Ранковић 2020). Стога је библиографско истраживање интегрална компонента свих истраживачких и научних пројката. Без адекватног праћења савремене литературе и добре информисаности нема ни квалитетног научно-истраживачког рада

(Anderson и др. 2017). Зато библиографско истраживање претходи, како стручном, тако и научном раду, без обзира о којој је научној дисциплини реч (Видаковић 2017). Окончање успешно обављеног истраживачког поступка подразумева да добијени резултати буду забележени, односно записани у штампаном или електронском облику, а потом, ангажовањем библиотекара постају нов библиографски извор.

БИБЛИОГРАФСКИ И КЛАСИФИКАЦИОНИ МЕТОДИ НАУЧНОГ ИСТРАЖИВАЊА

Сваки истраживачки пројекат, почев од утврђивања предмета изучавања, затим прикупљања података, њихове класификације, самог тока истраживања, преко обраде добијених резултата, утврђивања исхода истраживања и примене резултата у пракси, одвија се по одређеним правилима и процедурама. Тако систематизован и контролисан след принципа и процедура по којима се конкретан поступак спроводи подразумева примену одређених метода истраживања (Михаиловић 2004). Другим речима метод је начин истраживања који се примењује у некој науци како би се током истраживачких поступака и процедура дошло до нових сазнања (Милић 2014). У том смислу, научни метод представља саставни чинилац сваке научне дисциплине, односно научне теорије. У неким наукама постоји више метода истраживања, као што се и неке методе користе у више различитих научних дисциплина. Као што је већ поменуто библиотекарство има своје сопствене научне методе, библиографски и класификациони, које током истраживачких поступака користе и остале науке.

Библиографски мейџ је техника прикупљања података која се састоји од пажљивог прегледања постојеће литературе и проналажења релевантних информација о теми која представља предмет истраживања (Напаџ и др. 2022). То подразумева да је током прве фазе истраживачког рада библиографски метод усмерен на идентификацију основних спољних, односно формалних елемената како би се утврдио аутор дела, наслов, евангално и поднаслов ако исти постоји, место издања, издавач, година издавања, итд. (Ковачевић 2017). На основу установљених библиографских елемената добија се увид о укупности доступне литературе о теми истраживања. Потом, истом методом, која је означена и као поступак критичке анализе и систематизације садржаја релевантне стручне и научне литературе (Зборник 2022), врши се својеврсни скрининг расположиве грађе детаљном анализом текста (Gusev 2019) која се односи на предметну материју и на тај начин се бирају, односно класификују, најрелевантније публикације и утврђује обим истраживања која су до тада спроведена (Asaolu 2022). Важно је схватити да свако истраживање мора да почне од већ познатог, односно достигнутог нивоа знања у оквиру конкретне науке, у супротном, истраживач се лако може наћи у прилично незавидном положају током ког би улагао велике напоре да „открије“ већ познате ствари (Милић 2014). Овим се недвосмислено потврђује неопходност и сврсисходност употребе библиографског метода у почетној фази истраживања којом се омогућава приступ до што потпунијег репрезентативног списка објављених и необјављених студија у вези са одређеном темом (Fatanti и др. 2022).

Класификациони мейџ има значајну улогу у процесу истраживања. Овај метод подразумева вид разврставања, односно класификовања доступних информација према

унапред утврђеним критеријумима (Kiang 2003). Као што је споменуто у процесу развоја научног сазнања, прво се практикује прикупљање доступних чињеница, информација и података, а потом се ради на њиховој класификацији (Zaječaranović 1977).

Различите научне области користе разноврсне класификационе методе. Само неке од њих су: класификација циркулације атмосфере у атмосферским наукама (Стојановић 2010), класификација показатеља тла у геотехничком инжењерству и грађевинарству (Maksimović 2008), класификација хемијских елемената, као што су Менделејејев и Мајеров периодни системи (Lykknes 2022). Бонитирање земљишта, карактеризација предела, класификација вода и регионализација представљају део класификација примењиваних, између осталог, и у области просторног планирања (Петрић, Милинковић 2017).

За библиотекарство, библиотечке фондове и каталоге значајан је систем класификације наука. У библиотекама је данас у употреби, мање или више распрострањено, неколико класификационих система који су настали крајем деветнаестог и током двадесетог века: Дјуијева Децимална класификација - ДДК (Dewey Decimal Classification - DDC)¹, Експанзивна класификација (Expansive Classification - EC)², Универзална децимална класификација - УДК (Universal Decimal Classification - UDC)³, Класификација конгресне библиотеке (Library of Congress Classification - LCC)⁴, Колон класификација (Colon Classification - CC)⁵, Библиотечко-библиографска класификација (Библиотечно-библиографическая классификация - ББК)⁶.

Мада библиографија нема јасно одређен систем класификације, као што је то случај са библиотечким класификационим системима, који се користе при изради библиотечких каталога, ипак се и оне систематизују и класификују према унапред утврђеним критеријумима. Библиографије се, између осталог, разликују по обухвату и врсти грађе, карактеру библиографског описа, предмету обраде, затим према врсти извора, хронолошком критеријуму, начину распореда библиографских јединица, итд.

Како би библиограф могао да изради квалитетну библиографију неопходно је да је методолошки детерминише, да успостављене критеријуме доследно реализује, да библиографско истраживање спроводи темељно, опсежно и објективно и да прецизно, систематично и у складу са важећим стандардима врши описивање грађе (Милинковић и др. 2019).

БИБЛИОГРАФИЈА И ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ (ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМИ)

Професор Михаилов је са сарадницима још седамдесетих година 20. века истакао да се код многих истраживача примећује недовољна обавештеност како о традиционалним, тако и о „новим изворима научне информације, о методама

1 DDC. <https://www.oclc.org/content/dam/oclc/dewey/versions/print/intro.pdf>

2 EC. <https://forbeslibrary.org/research/cutter-classification/>

3 UDC. <http://www.udcc.org/index.php>

4 LCC. <https://www.loc.gov/catdir/cpsol/lcc.html>

5 CC. https://www.isko.org/cyclo/colon_classification

6 ББК. <https://www.isko.org/cyclo/lbc>, <https://www.rsl.ru/ru/2professionals/bbk>

и техничким средствима њеног проналажења и коришћења“ (Mihailov, Giljarevskij 1976). Истог је мишљења био и Џон Саре (Sare 1980) који је десетак година касније указао на то да се једном аспекту образовања не посвећује довољно пажње. Реч је о оспособљавању појединца да дође до тражене, релевантне информације. Како даље наводи, потрага за информацијама треба истраживаче да доведе директно до извора, до рукописног или штампаног материјала који их садрже. Међутим, како су примарни извори ретко познати без озбиљнијег истраживања, Саре сматра да први корак у њиховом проналажењу подразумева консултовање поузданих компендијума знања, односно референтних публикација као што су енциклопедије, лексикони, приручници, трактати али и најразноврсније библиографије.

Са појавом интернета, сем писаног и штампаног материјала, електронски извори постају све доминантнији и приступачнији и знатно значајнији и доступнији истраживачима. Међутим, утврђивање релевантности ових извора представљају нов изазов за библиотекарe, који у мору објављених текстова имају обавезу да систематизују веродостојне и репрезентативне текстове из различитих научних области. Један од начина презентовања систематизоване грађе је и израда библиографије.

Због све бржег развоја електронских каталога још се крајем 20. века чинило да ће израда библиографија изгубити свој значај и да ће електронски доступни каталози, који садрже податке о различитим врстама грађе, умањити вредност библиографије и интерес за њеном израдом и коришћењем. У прилог овој теорији свакако иду и тврдње да је у електронским каталозима могуће, на основу кључних речи, пронаћи опсежну документацију о одређеној теми (Fiscela 1996).

Чињеница да су до данас електронски каталози постали и онлајн доступни и да их је могуће, уз приступ интернету, претражити и са удаљених места, као и податак да је све распрострањенији директан приступ објављеним електронским материјалима у пуном тексту, свакако могу код неупућених корисника изазвати сумњу и довести их у заблуду да су библиографије као извор информација превазиђене.

Ако се на то надовеже и податак да су појединачни електронски каталози интегрисани у развијене информационе системе многи ће са сигурношћу и убеђењем тврдити да су библиографији дани одбројани. Ипак, да то ни приближно није тачно доказује и чињеница да управо најразвијенији библиотечко-информациони системи, као и сви остали информациони системи, имају задатак да организују податке, како би се праве информације, где год и када год да су у оквиру система забележене, могле лако лоцирати и повезати када је то потребно (Sare, 1980). Управо такву могућност пружа и библиотечко-информациони систем COBISS, што ће бити приказано на примеру библиографије часописа *Zbornik radova*, објављене 2019. године у научном часопису *Архитектура и урбанизам* (Милинковић и др. 2019).

Аналитичка обрада саставних делова часописа у систему COBISS подразумева креирање библиографских записа о сваком раду објављеном у конкретном часопису. Унос елемената врши се у масци А, намењеној за унос чланака и осталих саставних делова, уз поштовање Међународног стандарда за библиографски опис саставних делова (*International Standard Bibliographic Description for Component Parts - ISBD(CP)*) (IFLA, 2003). Свих 78 записа унето је у базу током периода од неколико месеци и то без неког унапред утврђеног редоследа што подразумева да они у бази

нису повезани по редоследу. Међутим сваки од тих записа садржи јединствен ISSN (International Standard Serial Number)⁷ број часописа, елемент који их повезује и који омогућава онлајн излиставање библиографије на три начина:

1. најједноставнији начин подразумева, да у претраживачу узајамног електронског каталога COBISS+, код изборног претраживања, у оквиру понуђеног елемента ISSN за чланке, корисник унесе ISSN број часописа. Добијене библиографске јединице могуће је сортирати према аутору датом у алфаветском низу, према насловима који су алфаветски распоређени или према години издавања, од најстаријег до најновијег датума и обрнуто;

2. мрежна апликација Библиографије серијских публикација COBISS.SR такође омогућава излиставање библиографије часописа уношењем или наслова часописа или ISSN броја или кључне речи. Најпоузданији начин приступа жељеној библиографији је употреба ISSN броја, јединственог идентификатора сваке серијске публикације. Унапред утврђени параметри утицаће на изглед, обим и редослед података и садржај добијеног исписа;

3. трећи начин формирања библиографије омогућен је само каталогизаторима из радног окружења система COBISS. Каталогизатор у овом процесу улази на почетну интернет страницу апликације COBISS3 и из главног менија бира картицу *Ispis*, а са добијене падајуће листе, метод *Bibliografije*. Овај поступак омогућава отварање новог прозора, у ком се одабиром опције *Bibliografije, prinove...* приступа припреми жељене библиографије. Систем омогућава избор алфаветског исписа, исписа у складу са Универзалном децималном класификацијом и хронолошког исписа, након чега се отвара следећи прозор *Parametri ispisa*. Први корак у даљем раду, подразумева избор адекватног префикса и одговарајућег параметра. За већ споменути библиографију часописа *Зборник радова*, изабрана је релација: SN=(ISSN за чланке). Тако је префиксу SN додељен параметар 0537-8400, односно ISSN број наведеног часописа. Сем саме библиографије, у радном окружењу је омогућено формирање и пратећих регистара, који се састоје од структурираних метаподатака из библиографских јединица према унапред дефинисаним критеријумима. Овом приликом библиографији су придружене листе имена, наслова и предметних одредница, чиме је омогућено лакше коришћење и претраживање штампане библиографије и бржи приступ информацијама у њој.

ПРОНАЛАЗЕЊЕ, ОРГАНИЗОВАЊЕ И ДИСЕМИНАЦИЈА ПОДАТАКА ПРИКУПЉЕНИХ ИЗ БИБЛИОГРАФИЈЕ И ПРАТЕЋИХ РЕГИСТАРА

Будући да се ради о часопису који се налази само у штампаном облику, неспорно је да се главни допринос библиографије огледа у чињеници да су на једном месту обједињени и на тај начин стручној и научној читалачкој публици учињене доступним основне информације о свим пројектима реализованим током прве две деценије постојања Института за архитектуру и урбанизам Србије.

7 ISSN. <https://www.issn.org/understanding-the-issn/what-is-an-issn/>

Следећи значај библиографије огледа се у чињеници да саставни елемент сваке од 78 библиографских јединица чине и њихови идентификациони бројеви (COBISS.SR-ID) (слика 1). Овај идентификатор представља јединствен нумерички низ, који систем додељује сваком креираном библиографском запису у узајамној библиографско-каталожској бази података (COBIB.SR). У електронски доступним библиографијама овај идентификатор омогућава директан приступ до библиографског записа у бази COBIB.SR.

[22]

KURTOVIĆ, Ivo, 1910-1972

Narodna biblioteka u Beogradu / Ivo Kurtović : [prevod na engleski Milivoje Isailović. na ruski Ala Manželej]. - Naslovi ispod slika dati na srp. eng. i rus. jeziku. U: Zbornik radova (Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije). - ISSN 0537-8400. - Br. 6 (1972), str. [4]-9

COBISS.SR-ID [1536099067](#)

Слика 1. Изглед библиографске јединице са метаподацима рада о реализованом пројекту зграде Народне библиотеке Србије и идентификационим бројем у библиографији часописа *Zbornik radova*.

Приликом излиставања библиографије на рачунару, на било који од три наведена начина, ови бројеви омогућавају директан приступ запису конкретног рада у узајамном електронском каталогу COBISS+ (слика 2), а потом и до библиографског записа самог часописа и увида у то у којој библиотеци постоје његови примерци (слика 3).

The screenshot shows the COBISS+ search interface. At the top, there is a navigation bar with a home icon, a dropdown menu for 'Базе података', a search bar with 'Ново претраживање', and a dropdown arrow. Below this is a search bar containing 'Претраживање > Погодак'. The main content area displays 'СВЕ библиотеке (узајамна библиографско-каталожска база података COBIB.SR)'. Below the search bar are several utility icons: a plus sign, a link icon, a quote icon, an envelope icon, and a button labeled 'Наручи грађу'. There are two tabs: 'Основни подаци' (selected) and 'Детаљни подаци'. The search result is displayed as follows:

Narodna biblioteka u Beogradu
Kurtović, Ivo, 1910-1972 = Курџовић, Иво, 1910-1972

Извор: Zbornik radova. - ISSN 0537-8400 (Br. 6, 1972, str. [4]-9)
 Врста грађе - чланак, саставни део
 Година - 1972
 Језик - српски
 COBISS.SR-ID - 1536099067

Слика 2. Библиографски запис текста о реализованом пројекту зграде Народне библиотеке Србије у узајамном електронском каталогу COBISS+

Бази података ▾ Ново претраживање 🔍 ▾

Претраживање > Погодак

СВЕ библиотеке (узајамна библиографско-каталожка база података COBISS.SR)

📄 📄 📄 📄 Међубибл. поз.

Основни подаци | Детаљни подаци

Zbornik radova

Врста грађе - часопис
Издавање и производња - Београд : Institut za arhitekturu i urbanizam, 1961-1975
Језик - српски
ISSN - 0537-8400
COBISS.SR-ID - 188425740

Фондови по библиотекама

Библиотека/институција	Место	Акроним	Година
Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд	Београд 35 - Палилула	ИАУС	1961-1975
Народна библиотека Србије, Београд	Београд 32 - Врачар	НБС	1961-1975
Библиотека Матице српске, Нови Сад	Нови Сад 1	БМСНС	1961-1975
Архитектонски факултет, Београд	Београд 35 - Палилула	АФБГ	1961-1975

Слика 3. Запис часописа са списком библиотека у којима је доступан за коришћење

Информација о доступности штампаних примерака часописа *Zbornik radova* је у тренутку објављивања библиографије 2019. године, била од кључног значаја за заинтересоване читаоце, зато што су сви текстови тада били доступни само у папирном облику. Међутим, 15. јуна 2020. године Институт информацијских знаности у Марибору (IZUM) је објавио апликацију за складиштење дигиталног садржаја dCOBISS. Ово софтверско решење је омогућило да се уз библиографски запис, дода и дигитална верзија рада у формату пуног текста (слика 4) (Petek и др. 2021). Препознавши значај дисеминације научних и стручних резултата IZUM је осмислио систем који омогућава прикупљање и чување разноврсног материјала чинећи га јавно доступним свим својим корисницима. На тај начин је из излистане библиографије омогућен отворен приступ дигиталним документима ако они представљају саставни део библиографског записа.

The screenshot shows the COBISS+ database interface. At the top, there are navigation elements: a logo, 'Базе података', 'Ново претраживање', and a search icon. Below this is a search bar containing 'Претраживање' and 'Погодак'. The main header reads 'СВЕ библиотеке (узајамна библиографско-каталожка база података COBIB.SR)'. There are several utility buttons: 'Наручи грађу', 'Наручи грађу', 'Наручи грађу', and 'Наручи грађу'. Below these are two tabs: 'Основни подаци' and 'Детаљни подаци'. The main content area displays a record for 'Narodna biblioteka u Beogradu' with the subtitle 'Kurtović, Ivo, 1910-1972 = Куртовић, Иво, 1910-1972'. The record includes the source 'Извор: Zbornik radova. - ISSN 0537-8400 (Br. 6, 1972, str. [4]-9)', the type 'Врста грађе - чланак, саставни део', the year 'Година - 1972', the language 'Језик - српски', and the COBISS.SR-ID '1536099067'. To the left of the text are three small images of the library building. Below the text is a section titled 'Дигитални садржаји dCOBISS' with a PDF icon and a left arrow.

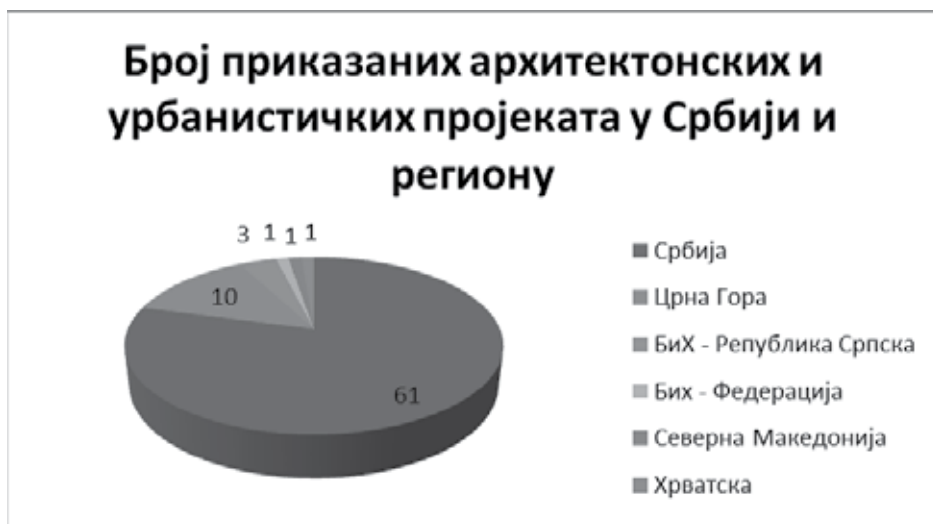
Слика 4. Метаподаци текста о реализованом пројекту зграде Народне библиотеке Србије у узајамном електронском каталогу COBISS+ са дигиталним садржајем.

Како је већ напоменуто, да библиографске јединице не би представљале само нумерисани попис текстова, који су поређани по азбучном или абецедном редоследу, библиографији су придружени и адекватни регистри, који омогућавају лакше проналажење података и једноставније сналажење. Сем *Именској*, *Предметној* и *Рејсџира наслова*, за потребе ове библиографије су ручно израђени и *Хронолошки* и *Географски рејсџир*. Поред помоћи код претраживања саме библиографије сваки од наведених регистара пружа и додатне информације о часопису. Између осталих то су информације о броју аутора у наведеним приказима, о броју учешћа појединих аутора у приказаним пројектима, о локацијама на којима су изведени представљени пројекти, о броју текстова објављених у оквиру једне свеске часописа, о броју свезака штампаних током једне календарске године итд.

У наставку рада ће резултати прикупљени анализом података из библиографије и регистара бити визуелизовани у виду табела, дијаграма и графикана.

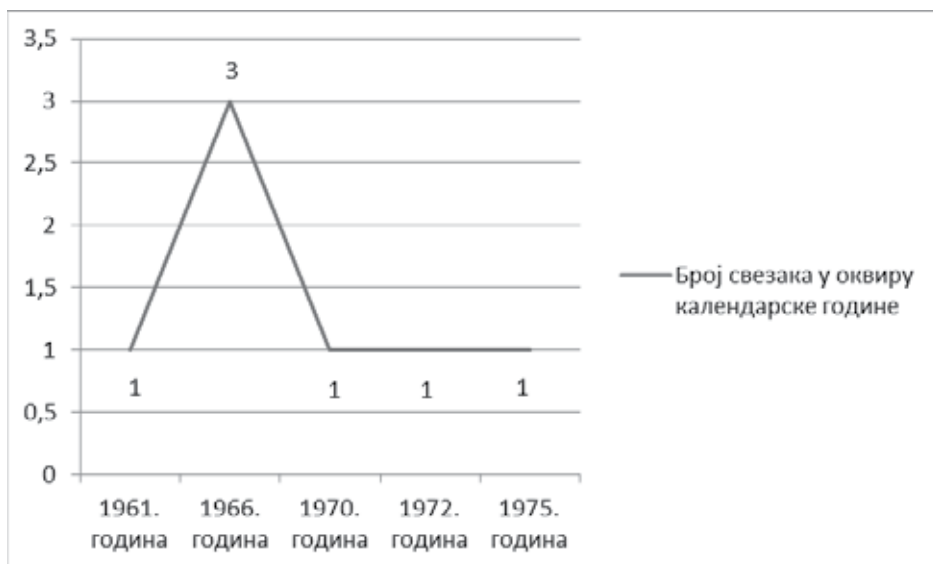
Од 78 представљених пројеката, 77 је реализованих на конкретној локацији, а само један приказ се односи на идејне типске пројекте пољопривредних зграда које је поручио Савез Пољопривредно-шумарских комора ФНРЈ. Од изведених пројеката,

како се могло и очекивати, с обзиром да је на њима био ангажован Институт за архитектуру и урбанизам Србије, највећи број је био реализовани на територији Србије, знатно мање на територији Црне Горе, свега 4 у Босни и Херцеговини, од чега на територији Републике Српске 3, а Федерације БиХ 1, колико их је изведено и у Македонији и Хрватској (слика 5).

Слика 5. Број реализованих пројеката у Србији и државама региона

Подаци о броју свезака штампаних у оквиру календарске године и броју радова објављених у свакој свесци приказани су визуелно на сликама 6 и 7.

Слика 6: Динамика излажења часописа

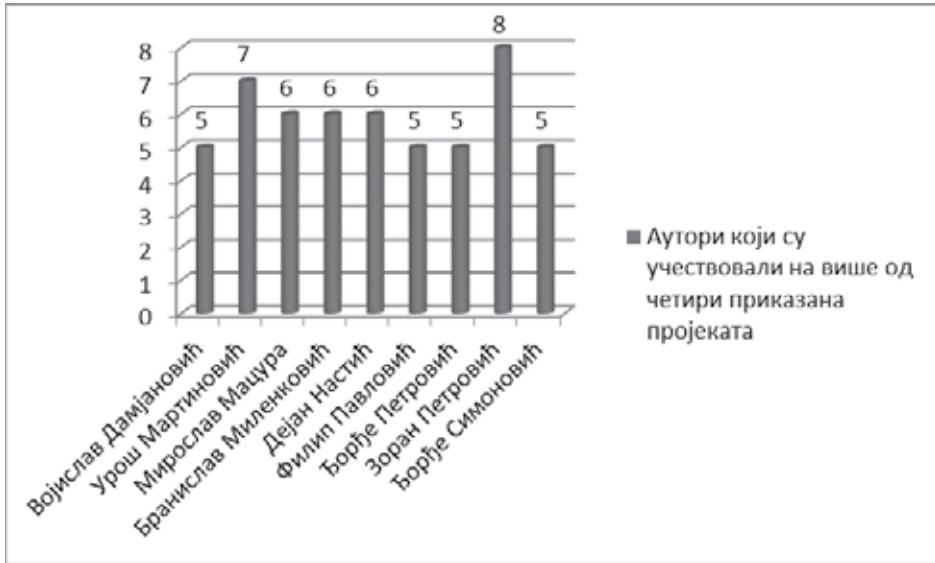
Слика 7. Заступљеност тексту у примерцима часописа

Ритам и учесталост објављивања, као и садржај часописа знатно се разликују од оног што је предвиђено у *Прилоју 1*, важећег *Правилника о категоризацији и рангирању научних часописа* (Правилник 159/2020), у ком је између осталог наведено да је основна обавеза издавача правремено издавање свезака у складу са предвиђеном динамиком. То подразумева да је објављивање одређеног броја свезака, које се унапред дефинише, обавезно у оквиру сваке календарске године. Како се може видети из приложеног графикана (слика 6) и дијаграма (слика 7), часопис *Zbornik radova* такву динамику није поштовао из чега је проистекао и несразмеран број објављених текстова на годишњем нивоу (слика 8). Најмањи број радова (11) објављен је 1970. године, а највећи број, чак 25 објављен је 1966. године.

Година	Број свеске	Број радова
1961	1	12
1966	2	10
	3	10
	4	5
	5	11
1972	6	15
1975	7	15
Укупно		78

Слика 8. Број радова по свескама и у оквиру календарских година

Анализом Именског регистра установљен је укупан број аутора који су учествовали на пројектима, као и број аутора који су учествовали на најмање пет представљених пројеката (слика 9). Од укупно 58 аутора, на највећем броју пројеката (8), учествовао је само један аутор, архитекта Зоран Петровић, а само седам аутора је учествовало на пет и више пројеката.

Слика 9. Аутори са највећим бројем учешћа на пројектима

Без библиографије којом су обједињени библиографски записи свих текстова наведеног часописа и придружених разноврсних регистара тешко да би се до свих тих података могло једноставно доћи.

Доказ да рад на изради библиографија није замро ни протеклих година свакако су и *Сусрети библиографа у сјомен на др Георгија Михаиловића*, који се традиционално одржавају од 1983. године, а на којима се додељују и награде за изузетна достигнућа у области библиографије. Да зборници са овог стручно-научног скупа нису једина публикација која објављује библиографије и текстове о значају њихове израде потврђују и радови објављени у многим часописима. Само неки од њих су: *Српска емигрантска књижевност у Аустралији 1941-1991* (Рајшић 2023), *Библиографија часописа Књижевство од 2011. до 2019. године* (Ђоковић 2020), *Библиографија часописа Библиошкар* (Пољак–Иванова 2019) и многи други.

ЗАКЉУЧАК

На основу изнетог излагања може се утврдити да савремене рачунарске технологије, које се у библиотекама користе за складиштење и пренос информација, омогућавају израду библиографија разноврсног тематског садржаја и различитог обухвата података. Циљ пружања адекватних библиографских услуга је да се

заинтересованим истраживачима омогући и обезбеди свеобухватан и квалитетан увид у доступне стручне и научне ресурсе којима библиотеке располажу. Овим је омогућен и лак приступ читавом низу разноврсних и поузданих информација које могу бити представљене на начин на који је то урађено у овом тексту или могу бити основ за даља компаративна и статистичка истраживања. Будући да библиографија обједињује библиографске податке који описују часопис и његове саставне делове (назив часописа, ISSN број часописа, име и презиме заступљених аутора, итд.) и омогућава прецизно структурирање тих метаподатака, она је подједнако значајна како за штампане тако и за електронске часописе чији су радови доступни у формату пуног текста. Библиографије су одувек настајале као резултат ангажовања библиотекара, који обезбеђују прецизност, релевантност и поузданост података, израдом библиографских јединица, уз поштовање принципа *de visu* (са књигом у руци). У ери све бржег развоја информационог технологија оне се креирају у електронском окружењу и пружају корисницима уређен скуп међусобно повезаних записа према задатим критеријумима. Зато израда библиографије треба и убудуће да заузима значајно место у развоју информационе подршке истраживању сваке научне дисциплине.

ЗАХВАЛНИЦА

Средства за реализацију истраживања које је приказано у овом раду су обезбеђена од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, евиденциони број: 451-03-68/2023-14/200006.

ЛИТЕРАТУРА

- Anderson, Allen 2017: Christopher J. E. Anderson, Mike Allen. „Library Research”. Allen, Mike (ed.). *The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods*. <http://dx.doi.org/10.4135/9781483381411>.
- Asaolu 2022: Opeyemi Asaolu. „Musical Analysis of Egungun Eyo and Aladoko in South Western Nigeria”. *KIU Journal of Humanities*. vol. 7, no 1, 219-230. <https://www.ijhumas.com/ojs/index.php/kiuhums/article/view/1433>.
- Видаковић 2017: Хаџи Милош В. Видаковић. „Хришћанска етика и спорт“ *предавање*. https://dif.pr.ac.rs/docs/predmeti/oas/hriscanska_etika_i_sport/nastavne_jedinice/14.predavanje.pdf.
- Вранеш 2010: Александра Вранеш. *Основи теорије и историје библиографије*. Бања Лука: Народна и универзитетска библиотека Републике Српске; Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду.
- Вранеш, Марковић, 2008. Aleksandra Vraneš, Ljiljana Marković. *Ог рукопис до библиотеке*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду.
- Grubačić, K. 1964. Kosta Grubačić. *Enciklopedijski leksikon bibliotekarstva*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Gusev, Beznosov et al. 2019: A. S. Gusev, G. A. Beznosov, N.V. Ziablitskaia, M.V. Kholmanskikh, L.A. Novopashin, L.V. Denyozhko, A.A. Sadov. „An analysis of research areas in precision agriculture”. *International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies*. vol. 10, no. 12, Paper ID 10A12D <http://TUENGR.COM/V10A/10A12D.pdf>.

- Devine 1983: Marie E. Devine. *Guide to Library Research. A Basic Text for the Undergraduate*. Second Edition. Asheville: North Carolina University, Ramsey Library. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED258578.pdf>.
- Dildorakhan 2023: Tучchieva Dildorakhan. „History of Bibliography“ International Conference on „Academic Integrity and Lifelong Learning“ (France), 11-14. <https://www.openconference.us/index.php/academic/article/view/599/545>.
- Ђоковић 2020: Гордана Ђоковић. „Библиографија часописа *Књиженство* од 2011. до 2019. године“. *Књиженство*, бр. 10, 1-47. <https://doi.org/10.18485/knjiz.2020.10.10.13>
- Enciklopedija, 1966. *Enciklopedija leksikografskog zavoda. Sv. 1, A-Ćus. 2. izd.* Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- Zaječaranović 1977: Gligorije Zaječaranović. *Osnovi metodologije nauke*. Beograd: Naučna knjiga.
- Закон о библиотечкој делатности „Службени гласник РС“, број 34/1994.
- Закон о библиотечко-информационој делатности „Службени Гласник РС“, бр. 52/2011, 78/2021.
- Закон о науци и истраживањима „Службени гласник РС“, број 49/2019.
- Зборник 2022: *Зборник правилника и стандарда за обезбеђење и унапређење квалитета*. Београд: Висока спортска и здравствена школа <https://vss.edu.rs/wp-content/uploads/2023/03/5.Zbornik-pravilnika-i-standarda-2022.pdf>.
- IFLA 2003: International Federation of Library Associations and Institutions. *Guidelines for the application of the ISBDs to the description of Component Parts*. London: IFLA UBCIM Programme. https://archive.ifa.org/VII/s13/pubs/Component_Parts_final.pdf
- Jokanović, Kalender i dr. 1984: Vladimir Jokanović, Fahrudov Kalender, Emil Popović, Miloš Stojanović. *Bibliotekarski leksikon*. Beograd: Nolit.
- Kiang 2023: Melody Y. Kiang. „A comparative assessment of classification methods“. *Decision Support Systems*. vol. 35, iss. 4, 441-454 [https://doi.org/10.1016/S0167-9236\(02\)00110-0](https://doi.org/10.1016/S0167-9236(02)00110-0).
- Kovačević 2017: M. Kovačević. „Specifičnosti teatrografije“. *BOSNIACA*. vol. 1, br.1, 38-47. <https://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/298>.
- Krummel 1984: Donald William Krummel. *Bibliographies: Their Aims and Methods*. New York: Mansell.
- Latt 2011: Khin Thida Latt. *A Study of Bibliographies as Reference Tools*. Naypyitaw: National Library.
- Lykknes 2022: Annette Lykknes. „The periodic system and modern chemistry“. *Metascienc*. <https://doi.org/10.1007/s11016-023-00879-0>.
- Maksimović 2008: Milan Maksimović. *Mehanika tla*. Zemun: AGM knjiga.
- Миленковић Вуковић, Шевкушић 2016: Биљана Миленковић Вуковић, Милица Шевкушић. „Библиотеке научноистраживачких института и установа: законодавни оквир и пракса“. *Читалиште*, бр. 29, 18-29. https://hdl.handle.net/21.15107/rcub_dais_904.
- Микић 2006: Радивоје Микић (ур.). *Српска породична енциклопедија*. Београд: Политика НМ : Народна књига- Алфа.
- Милинковић, Никовић и др. 2019: Милена Милинковић, Ана Нинковић, Јасна Петрић. „Часопис Зборник радова (1961-1975): анализа и библиографија“. *Архитектура и урбанизам*, бр. 48, 7-18. <https://doi.org/10.5937/a-u0-22139>.
- Milić 2014: Vojin Milić. *Sociološki metod*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Mihailov, Giljarevskij 1976: Aleksandr Ivanović Mihajlov, Rudžero Sergejevič Giljarevskij. *Naučna informacija: izvori, pronalazaženje, korišćenje*. Beograd: Jugoslovenski centar za tehničku i naučnu dokumentaciju.
- Михаиловић 2004: Добривоје Михаиловић. *Меодологија научној истраживања*. Београд: Факултет организационих наука.
- Petek, Štok i dr. 2021: Miran Petek, Bojan Štok, Branko Namestnik, Andrej Krajnc. „Namena in uporabnost Digitalnega repozitorija COBISS (dCOBISS)“. *Organizacija znanja*, vol. 26, no. 1-2, 2126006 <https://doi.org/10.3359/oz2126006>.
- Петрић, Милинковић 2017: Јасна Петрић, Милена Милинковић. *Појмовник ипосиорној иланирања*. Београд, Институт за архитектуру и урбанизам Србије https://hdl.handle.net/21.15107/rcub_raumplan_408. [27.06.2023].

- Пољак, Иванова 2019: Јованка Пољак, Оливера Иванова. „Библиографија часописа „Библиотекар““ . Библиотекар, вол.60, бр. 2, 127-158. <https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2018.60.2.11>.
- Правилник о категоризацији и рангирању научних часописа „Сл. гласник РС“, број 159 /2020.
- Правилник о националним стандардима за обављање библиотечно-информационе делатности „Службени гласник РС“, број 39/2013.
- Рајшић 2023: Свјетислав Ђ. Рајшић. „Српска емигрантска књижевност у Аустрији 1941-1991“. Баштина, 59, 105-119. <https://doi.org/10.5937/bastina33-43133>.
- Ранковић 2020: Ненад Ранковић. „Прилог методама и техникама научно-истраживачког рада: научна литература и њена улога у истраживачком процесу“. Гласник Шумарског факултета, бр. 121, 109-116. <https://doi.org/10.2298/GSF2021109R>.
- Sare 1980: John Sare. „Methods of Library Research“. *Hyphen*, vol. 2, no. 4, 189-192. <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/20443>. <https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/20443/1/Methods%20of%20Library%20Research.pdf>.
- Soegoto, Soeryanto Soegoto et al. 2022: Herman Soegoto, Eddy Soeryanto Soegoto, Senny Luckyardi, Agis Abdi Rafdhi. „A Bibliometric Analysis of Management Bioenergy Research Using Vosviewer Application“. *Indonesian Journal of Science & Technology*. vol 7, no. 1, 89-104. <https://doi.org/10.17509/ijost.v7i1.43328>.
- Стојановић 2010: Горица Стојановић. „Класификација циркулације атмосфере“. *Зборник радова Географској инстџитуту „Јован Цвијић“ САНУ*, књ. 60, бр. 2, 27-38.
- Fatanti, Prabawangi et al. 2022: M. N. Fatanti-R. P. Prabawangi, K.S. Ananda, R.Z. Fatah, E.A. Dahnil. „Going online to seek answers: Best practices for online research during COVID-19 pandemic“. In: Agus Purnomo, Idris et al. (ed.) *Exploring New Horizons and Challenges for Social Studies in a New Normal. Proceedings of the International Conference on Social Studies and Educational Issues, (ICOSSEI 2021)*. 110-115. <https://doi.org/10.1201/9781003290865-21>.
- Fiscella 1996: Joan B. Fiscella. „Bibliography as an Interdisciplinary Information Service“. *Library Trends*. vol 45, no. 2, 280-295.
- Hanafi, Hidayatullah et al. 2022: H. Hanafi, H. Hidayatullah-T. Tamjidnor. „Domestic Violence: Comparison between Islamic Law and Domestic Violence“. *International Journal of Social Science, Education, Communication and Economics (SINOMICS JOURNAL)*. vol. 1, no. 1, 1-8. <https://doi.org/10.54443/sj.v1i1.1>.
- Šentija (ur.) 1977: Josip Šentija (ur.). *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda. Knj. 1, A - Bzu*. 3. izd. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- Дјунјева децимална класификација - ДДК (Dewey Decimal Classification - DDC). <https://www.oclc.org/content/dam/oclc/dewey/versions/print/intro.pdf> [22.9.2023].
- Експанзивна класификација (Expansive Classification - EC). <https://forbeslibrary.org/research/cutter-classification/> [22.9.2023].
- Универзална децимална класификација - УДК (Universal Decimal Classification - UDC). <http://www.udcc.org/index.php> [22.9.2023].
- Класификација конгресне библиотеке (Library of Congress Classification - LCC). <https://www.loc.gov/catdir/cpsolcc.html> [22.9.2023].
- Колон класификација (Colon Classification - CC). https://www.isko.org/cyclo/colon_classification [22.9.2023].
- Библиотечно-библиографска класификација (Библиотечно-библиографска класификација - ББК) <https://www.isko.org/cyclo/lbc>, <https://www.rsl.ru/ru/2professionals/bbk> [22.9.2023].
- Међународни стандардни број серијске публикације (International Standard Serial Number – ISSN). <https://www.issn.org/understanding-the-issn/what-is-an-issn/> [2.12.2023].

Milena M. MILINKOVIĆ
Snježana D. FURUNDŽIĆ

BIBLIOGRAPHY - TOOLS FOR THE INFORMATION DISSEMINATION
AND A PROMOTION OF A SCIENTIFIC WORK RESULTS

SUMMARY

The purpose of this study is to emphasize the importance of the bibliography in scientific process and in dissemination of the scientific results. It also should show that the development of the current information technology as well as the development of the librarian information systems do not diminish its role. On the contrary, these systems have upgraded the work on bibliography units and also helped a lot in creating bibliography. As the study case, which should confirm the above thesis, A Collection of Works will be presented. Also, various pieces of information about the magazine, which were obtained through the insight into bibliography units and its accompanying registers, will be shown. They can also be of importance for the researchers and librarians.

Key words: bibliography, bibliographical method, classification method, scientific research work, librarian information systems.